
ABD ve Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM)*

Cenap Çakmak^o

Giriş: ABD ve İnsan Hakları

BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si metninin oluşturulmasında önemli katkıları bulunan ABD, 1950'den sonra çok taraflı insan hakları düzenlemelerine karşı kayıtsız kalmayı tercih etmiştir. Gerek BM Şartı, gerekse İnsan Hakları Beyanname'si'nin oluşturulmasında ABD'nin sağladığı katkıyı, ABD'nin BM'nin en büyük destekçilerinden biri olduğu gerçeğinde aramak gerekir. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün öncüsü ABD'nin, henüz kuruluş aşamasında örgütün meşruiyetini tehlikeye atacak adımlar atması söz konusu olamazdı. Bu, ABD'nin söz konusu belgelere öncülük ederken mutlaka isteksiz olduğu anlamına da gelmemektedir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın galiplerinden biri ve savaş sonrası kurulacak düzenin potansiyel baş aktörü olarak ABD, uluslararası toplumun taleplerine bir tür cevap niteliğindeki bu iki metnin yaratılmasında isteksiz davranamazdı.

Ancak savaş sonrası düzenin oluşturulmasında ABD'nin takındığı öncü tavır kendini uluslararası düzenin birçok bileşeninde gösterirken, uluslararası bir insan hakları rejiminin oluşturulmasında bir türlü hissedilmedi. Gerek BM çerçevesinde yürürlüğe giren, gerekse bölgesel düzeyde oluşturulan çok taraflı insan hakları

*Hakem denetiminden geçmiştir.

^oRutgers University, Division of Global Affairs, post doktora.

anlaşmalarına ve bu anlaşmaların kurduğu insan hakları rejimlerine “istikrarlı” bir biçimde kayıtsız kalan ABD, kendini insan hakları konularında uluslararası düzeyde yükümlü kılacak adımları atmaktan özellikle kaçınmıştır.

Bu durum, özellikle Amerika’nın hemen hemen bütün dünyadaki, özgürlüğün ve demokrasinin beşiği olduğu şeklindeki imajı göz önüne alındığında oldukça dikkat çekici hale gelmektedir. Amerika denince akla ilk gelen sembollerden biri olan meşhur özgürlük anıtı, ABD’nin, onlarca yıldır özgürlük cenneti olarak görülmesinin önemli bir kanıtıdır.

Carter ve Clinton dönemleri hariç tutulursa, ABD’nin insan hakları rejimlerine karşı tutumunun genellikle kayıtsızlık ve şüphecilik şeklinde belirlediğini söylemek mümkün. Anılan iki dönemdeki tutum farklılıkları da daha çok başkanların kişisel yaklaşımlarından kaynaklanmış; bu açıdan bakıldığında ve özellikle yasama organları dikkate alındığında da aslında Amerikan tutumunun bu dönemlerde de çok fazla değişmediği gözlenmiştir.

Carter döneminin de insan haklarının bir dış politika boyutu haline gelmesi açısından önemli olduğu düşünülürse, ABD’nin uluslararası insan hakları rejimlerine taraf olmama eğilimini benimsediği görülür. Yani, insan hakları, ABD’nin dış ilişkilerinde dikkate alınan bir unsur haline gelirken, ABD kendini uluslararası hukuk kurallarıyla bağlayacak düzenlemelere taraf olmamaya, Carter döneminde de, özen göstermiştir.

ABD’nin bu sürekli “kayıtsızlık” politikasının çok temel bir nedeni vardır. ABD, kendi ulusal insan hakları standartlarının yeterli korumayı zaten sağladığını düşünmektedir. ABD, genel olarak insan hakları ile ilgili kurum, kural ve uygulamalarından gurur duymaktadır. Dolayısıyla, ABD’nin uluslararası insan hakları hukukunu benimsememesi, Amerikan hukukunun insan haklarını yeterince koruduğu inancı ile meşrulaştırılmaktadır.¹ Benzer bir görüşü savunan David Forsythe’ye göre, Washington’daki baskın görüş, gerçek insan haklarının Amerikan tecrübesinden geldiği ve buradan da dünyanın geri kalan kısmına ihraç edildiği şeklindedir. Bu nedenle ABD, hiçbir zaman kendi kanunlarını değiştirmeye neden olacak uluslararası insan hakları standartlarını bilerek kabul etmiş değildir. Örneğin, dünyanın geri kalan kısmı çocuk haklarını korumak için uluslararası standartlara gerek olduğunda ısrar etmiş ise de ABD –aynen Somali gibi- konu ile ilgili anlaşmaya taraf olmayı reddetmektedir.²

ABD’nin insan hakları anlaşmalarını imzalamaması, ABD’de hakim olan “Amerikan istisnailiği” (American exceptionalism) görüşünün bir yansımasıdır. Bu çerçevedeki temel iddia, ABD’nin insan hakları konusunda kendine özgü

¹ Bak. Natasha Fain, “Human Rights Within the United States: The Erosion of Confidence”, *Berkeley Journal of International Law*, Cilt: 21, 2003, s. 607.

² David P. Forsythe, “The United States and International Criminal Justice”, *Human Rights Quarterly*, Cilt: 24, Sayı: 4, 2002, s. 976.

standartları olduğudur. Bu standartlar, Amerikan bakışına göre, yeterli korumayı zaten sağlamakta, hatta dünyanın diğer bölgelerinde hakim olan standartların bazen de ilerisinde olmaktadır. Bu nedenle, ABD'nin uluslararası insan hakları anlaşmalarına taraf olmasının sonuç itibariyle bir faydası yoktur. İkinci iddia ise insan hakları anlaşmaları ABD'de kendiliğinden yürürlüğe girmediği için, bu anlaşmaları ABD mevzuatına dahil etmenin oldukça zor bir iş olduğudur. Üçüncü iddiaya göre de ABD egemenliğinden taviz vermemelidir.³ Bu bağlamda ayrıca şunu da belirtmekte fayda var ki; ABD uluslararası kurumlara güven duymamaktadır. Çünkü bu kurumlar, ülkenin egemenliği açısından bir tehdit haline dönüştürülmektedir. Kendini özellikle de Kongre'de gösteren bu güvensizlik nedeniyle ABD çok taraflı insan hakları anlaşmalarına taraf olmaktan kaçınmaktadır.⁴

2000 yılındaki başkanlık seçimleri sonrasında Beyaz Saray'a gelen George W. Bush da, bekleneceği gibi, aynı çizgiyi sürdürdü. Ancak belirtmek gerekir ki, Bush döneminde, ABD'nin uluslararası insan hakları rejimlerine karşı takındığı olumsuz tavır çok daha ileri noktalara getirildi. Bu anlamda Bush döneminin, ABD'nin insan hakları politikasına bir yenilik getirdiği de iddia edilebilir. Bush iktidara gelinceye kadar çok taraflı insan hakları rejimlerine katılmayarak kayıtsız bir tutum takınan ABD, Bush idaresinde bu kayıtsız tutumu "düşmanca" bir tutuma dönüştürmüştür.⁵

ABD'nin bu düşmanca tutumu kendini Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) ile ilgili gelişmelerde de kendini iyice göstermiştir. UCM'nin hazırlık çalışmalarına katkıda bulunan, dahası UCM'yi kuran Roma Statüsü'nün imzalandığı konferansa da katılan ABD, Bush'un iktidara gelmesinin ardından UCM'ye karşı düşmanca bir tutumun içine girmiştir.

Gerçi sözü geçen konferansa katılmakla UCM ile ilgili gelişmelere dahil olan Clinton yönetimi de UCM'ye şüpheyle yaklaşmıştır. Roma Konferansı'nda kurucu Statüyü imzalamayan ABD, 1950'lerden itibaren Amerikan dış politikasına hakim olan uluslararası insan hakları rejimlerine taraf olmama ve bu rejimlere kayıtsız kalma ilkesinin bir örneğini daha sergilemiştir. Ancak yine de Statünün Clinton döneminde, sembolik olarak da olsa imzalanmış olması, Clinton döneminin farklılığını ortaya koymaktadır.

Clinton Döneminde ABD ve UCM

Daha önce de belirtildiği gibi, Clinton dönemi, insan hakları politikaları açısından ABD dış politika tarihinde bir istisna olmaya adaydır. Bu dönemde, 2.

³ Daniel J. Whelan, "Beyond the Black Heart: The United States and Human Rights", *Human Rights & Human Welfare*, Cilt: 3, 2003, s. 41.

⁴ Steven R. Ratner, "The International Criminal Court and the Limits of Global Judicialization", *Texas International Law Journal*, Cilt: 38, No: 3, 2003, s. 450.

⁵ Bush döneminde ABD'nin insan hakları politikaları hakkında genel bir bilgi için bak. Fain, "Human Rights Within the United States: The Erosion of Confidence", ss. 607-630.

Dünya Savaşı'ndan itibaren ABD dış politikasına hakim olan uluslararası insan hakları rejimlerine kayıtsız kalma eğilimi belli ölçüde de olsa terkedilmiştir. Bu yeni yönelimin en önemli göstergesi, ABD'nin, BM Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ni kabul etmesidir. 1960'lı yıllarda ortaya çıkmasına ve ABD'nin şampiyonluğunu yaptığı haklara vurgu yapmasına rağmen adı geçen sözleşmeye ABD uzunca bir süre taraf olmamayı tercih etmiştir. Bu açıdan, Clinton dönemindeki adımın önemi büyüktür. Sözleşmenin kabul edilmesi ABD'ye önemli bir yük getirmiş değildir. Çünkü Amerikan iç hukuku zaten büyük ölçüde Sözleşmenin kapsamı ile uyuyordu. Ancak geleneksel "kayıtsızlık" tutumunun terk edilmesini temsil etmesi bakımından Clinton yönetiminin bu adımı önemli görülmek durumundadır.

Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile ilgili atılan adımın yanı sıra ABD Clinton döneminde BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin kurulmasında da öncü bir rol üstlenmiştir. Dolayısıyla Clinton döneminde uluslararası insan hakları düzenlemelerine karşı ABD'nin kayıtsızlığı ve şüpheciliği bir ölçüde de olsa değişmiş oluyordu.⁶

Clinton döneminde uluslararası insan hakları rejimlerine karşı beliren Amerikan yumuşaması kendini UCM konusunda da göstermiştir. Clinton yönetimi bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulması ile ilgili çalışma ve düşüncelerin somutlaşmaya başlamasından itibaren aktif bir şekilde sürece katılmıştır.

Bu çerçevede, Clinton yönetimi altında ABD, UCM'yi kuracak olan Roma Statüsü'nün hazırlık çalışmalarına ve Roma Konferansı'na katılmıştır.⁷ Üstelik ABD hem hazırlık aşamasında hem de konferans sırasında aktif ve zaman zaman da yapıcı bir tutum sergilemiştir. Örneğin ABD, Şubat 1997'de ciddi bir biçimde tartışılan bazı silahların kullanımının suç olduğu hükmünün metne dahil edilmesi konusunda aktif bir tutum sergilemiştir. ABD, biyolojik ve kimyasal silahlar ve belli başlı mermilerin kullanımının savaş suçu olarak kabul edilmesini ve bu yöndeki bir hükmün metne dahil edilmesini önermiştir.⁸

Yine hazırlık çalışmalarındaki tutumu, Clinton yönetiminin bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulması fikrini desteklediğini ortaya koymuştur. Clinton yönetimi, taslak metin çalışmalarına aktif bir şekilde katıldığı gibi tartışmalar sonucunda ortaya çıkan Roma Statüsü'nün çoğu unsurundan duyduğu memnuniyeti de ifade etmiştir. Ancak bu memnuniyete rağmen, Statü'nün bazı bölümlerini kabul edilemez bulmuş, bu nedenle de Roma Konferansı'nda Statüyü imzalamaktan kaçınmıştır.⁹

⁶ Whelan, "Beyond the Black Heart: The United States and Human Rights", s. 36.

⁷ *Ibid.*

⁸ Glasius, "Expertise in the Cause of Justice: Global Civil Society Influence on the Statute for an International Court", s. 158.

⁹ Mayerfeld, "Who Shall be Judge?: The United States, the International Criminal Court, and the Global

ABD'nin Roma Konferansı'nda ortaya çıkan metne yaptığı katkı sembolik olmaktan öte somut öneriler şeklinde olmuştur. Örneğin Büyükelçi Prosper'in bir basın toplantısında belirttiğine göre, Roma Statüsü'nde yer alan "tamamlayıcılık" (complementarity) ilkesi ABD'nin önerisi üzerine tartışılmış ve kabul edilmiştir. Yine Prosper'a göre ABD, Mahkemenin hazırlık aşamalarında gerçek bir insan hakları koruma mekanizması için çaba göstermiştir. Ancak gerçek ve etkin önlemler metne dahil edilmemiş, dolayısıyla da ABD'nin sürece ve müzakerelere katkısı, ABD açısından ancak kusurlu bir belgenin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur.¹⁰

Clinton yönetiminde ABD'nin UCM ile ilgili sürece katkısı Roma Konferansı'ndan sonra da devam etmiştir. ABD, Konferansta imzalamadığı Statüde kendisi açısından hayati sayılabilecek değişiklikler peşinde koşmuş, bu değişikliklerin gerçekleşmesi durumunda UCM'ye daha fazla destek sağlayacağını da sinyallerini vermiştir. ABD'nin istediği değişikliklere bir örnek olarak ABD, 2000 yılında Statü'yü, ABD askerlerini muhtemel bir kovuşturmadan muaf tutacak şekilde değiştirmek için çeşitli şekillerde girişimlerde bulunmuştur. Ancak bu girişimler, NGO Koalisyonu'nun karşı kampanyası ile karşılaşmış ve sonuçta da ABD başarısız olmuştur.¹¹

Yani Clinton UCM fikrine şüpheyle yaklaşmamış ve sürece aktif katılımın ABD'nin çıkarları için gerekli olduğunu düşünmüştür. Bu yüzden, ortaya ABD'nin çok da beğenmeyeceği bir metnin çıkması ihtimaline rağmen uluslararası toplum ile birlikte hareket etme yönünde tercihini kullanmıştır.

Ancak Roma Statüsü'nün bazı hükümlerinden duyulan rahatsızlık, Clinton yönetiminin Statüye çok da sıcak bakmamasına neden olmuştur. Aslında Clinton'ın Statü ile ilgili olarak daha etkin bir tavır takınmamasının nedeni Amerikan siyasi kurumlarının tutumlarıdır. Daha önce de belirtildiği gibi Kongre uluslararası kurumlara karşı güvensizdi. Böylece Clinton, Kongre'de, ABD'nin "istisnai" (exceptional) olduğunu düşünenler ile beraber Pentagon'daki realistlerin baskısı ile mücadele etmek durumunda kalmıştı. Hem Kongre hem de Pentagon'dan gelen baskılar arasında sıkışan Clinton yönetimi, Roma Statüsü'ndeki ABD açısından kabul edilemez hükümlerin yarattığı olumsuz izlenimin de etkisiyle UCM'yi desteklemekten kaçınmıştır.¹²

Uluslararası toplumun iradesini ortaya koyan UCM ile sözü geçen baskıların yarattığı ikilem, Clinton'ın Beyaz Saray'daki son günlerinde de kendini göster-

Enforcement of Human Rights", s. 95.

10 Büyükelçi Pierre-Richard Prosper'in basın toplantısının metni, Foreign Pres Center, Washington, DC, 6 Mayıs 2002, <http://fpc.state.gov/9965.htm>. Erişim 14.03.2005.

11 Glasius, "Expertise in the Cause of Justice: Global Civil Society Influence on the Statute for an International Court", s. 141.

12 Forsythe, "The United States and International Criminal Justice", s. 990.

miştir. Amerikan politikaları üzerindeki her türlü uluslararası kontrol ve gözetime kesin bir şekilde karşı çıkan Kongre ve Kongre'deki milliyetçi çıkışlar¹³, Clinton'ın UCM konusunda olumlu adımlar atmasını engellemiştir. Ancak uluslararası toplumun, eşine az rastlanır bir işbirliği ve dayanışma ile kurduğu UCM'ye olan sempatisi Clinton'ın, Roma Statüsü'nü Beyaz Saray'daki son gününde imzalaması sonucunu doğurmuştur. Bu imza, Clinton yönetiminin uluslararası toplum ile birlikte hareket etme tavrının mantıksal bir uzantısıdır.

Fakat imzayı atmakla birlikte Clinton, yerine gelecek yeni Başkan'a, Statüsü onay için Senato'ya götürmemesi tavsiyesinde bulunmuştur. Böylece Clinton hem Amerikan kurumlarının muhalefetini hem de Roma Statüsü'ndeki ABD'yi rahatsız eden bazı hükümlerin hala ABD açısından birer endişe kaynağı olduğunu ifade etmiş oluyordu.

Bu açıdan bakıldığında Clinton'ın Roma Statüsü'nü imzalamış olmasının anlamsız olduğu düşünülebilir. Ancak sembolik de olsa ABD'nin Statüye imzacı olması, ABD'nin süreç ile ilgili hala ümitli olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Buna göre bu imza, ABD'nin endişelerini giderecek bir çözüm bulunduğu takdirde, UCM'yi destekleyeceği anlamına da gelmektedir.

George W. Bush Döneminde ABD ve UCM

2000 yılı başkanlık seçimlerinde George W. Bush'un seçilmesi, ABD'nin dış politika oryantasyonunda köklü sayılabilecek değişiklikleri de beraberinde getirdi. Bush yönetiminin benimsediği izolasyonist tutum, tarihte eşine az rastlanır bir dış politika yönelimiydi. Bu tutum kendini UCM konusunda da göstermiştir. Bush yönetimi altında ABD, UCM'ye karşı kesin bir tavır içine girmiştir.¹⁴

Böylece Bush yönetiminin tercihi, UCM'yi dışlamak şeklinde belirlemiştir. Clinton döneminin UCM konusunda uluslararası toplumla olabildiğince beraber hareket etme politikası terkedilmiş, yerine UCM'yi etkisizleştirme politikası benimsenmiştir. 2001 yılının ilk gününden itibaren başkanlığı Bill Clinton'dan devralan George W. Bush UCM'ye karşı somut "önlemler" almak için bir dizi girişimde bulunmuştur. Aşağıda incelenecek olan bu girişimler, uluslararası toplumun tepkisini çekmiş, ancak Bush yönetimi konu ile ilgili temel politikalarında geri adım atmaya yanaşmamıştır.

Afganistan'a müdahale, terörle savaş ve Irak Savaşı gibi "sıcak" konularda "tek taraflı" (unilateralist) bir tutum sergileyen ABD, UCM konusunda da buna benzer bir tavır takınmıştır. İlk olarak Roma Statüsü'nden imzasını çekmiş, ardından

¹³ Mahmood Monshipouri ve Claude E. Welch, "The Search for International Human Rights and Justice: Coming to Terms with the New Global Realities", *Human Rights Quarterly*, Cilt: 23, No: 2, 2001, s. 391.

¹⁴ Whelan, "Beyond the Black Heart: The United States and Human Rights", s. 36.

dan da UCM'ye açıkça cephe almıştır. Şimdi Bush yönetiminin UCM'ye karşı başlattığı mücadelenin detaylarına geçelim.

ABD'nin Roma Statüsü'nden İmzasını Çekmesi

ABD, Clinton döneminde, 31 Aralık 2000 tarihinde UCM'yi kuran Statüsü'nü imzalamıştı. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, Statüyü imzalayan Clinton bile Statü'nün onay için Senato'ya götürülmemesini tavsiye etmişti. Bush yönetimi ise Statüyü onay için Kongre'ye götürmediği gibi Statüdeki imzadan ABD'nin sorumlu olmadığını ilan etmiştir.

Gerçi anlaşma Kongre'ye götürülmüş olsaydı bile Statünün onaylanması mümkün değildi. Kongre'de hem Cumhuriyetçiler, hem de Demokratlar UCM'ye kesin bir şekilde karşı çıkıyorlardı. Bu ortak tutum, aşağıda da görüleceği gibi, kanun (Act) şeklinde somutlaşmıştır. Gerek Senato'da gerekse Temsilciler Meclisi'nde var olan "anti-UCM" duygular nedeniyle Roma Statüsü'nün Kongre tarafından onaylanması beklenemezdi.

Muhalefet bazen öyle şiddetli bir şekilde dile getiriliyordu ki Cumhuriyetçi Senatör Rod Grems UCM'nin, ABD desteği olmadan aynen Milletler Cemiyeti gibi dağılmasını istiyordu. Grems'e göre Mahkeme, ABD'nin yok etmesi gereken gerçek bir canavardı.¹⁵

Ancak belirtmek gerekir ki, Kongre'de dile getirilen muhalefet partiler arasında az da olsa farklılık gösterebiliyordu. Hemen hemen bütün Cumhuriyetçiler UCM'ye şiddetle karşı çıkarken Demokratların en azından bir kısmının daha farklı bir tutum sergiledikleri gözleniyordu. Hakim Demokrat tutum, şu andaki haliyle UCM'nin kabul edilemez olduğu, fakat ABD'nin, müzakereler yoluyla yapılabilecek değişiklikler için yeni arayışlara girmesi gerektiği yönündeydi. Bu çerçevede Demokratlar Cumhuriyetçileri UCM konusunda tek taraflı (unilateralist) ve izolasyonist olmakla suçlamaktaydı.

Roma Statüsü'nün çekincelere (reservations) izin vermemesi ve Statüyü onaylayan devletlerin ABD'yi tatmin edecek değişikliklere sıcak bakmamaları Demokratların da muhalefet kampında kalmalarına neden olmuştur. Ancak yine de Joseph Crowley önderliğinde, Temsilciler Meclisi'nden 45 Demokrat, Başkan Bush'un Roma Statüsü'nden "imzayı-geri-alma"sını (unsigned) açık bir şekilde eleştirmiştir.¹⁶ Ancak bu sayı, 435 üyeli Temsilciler Meclisi için oldukça azdır. Üstelik Bush'u eleştirmeleri, bu temsilcilerin UCM'yi o tarihteki haliyle kabul edilebilir olarak gördükleri anlamına da gelmemektedir.

6 Mayıs 2002'de ABD Statüden imzasını resmen çekmiştir. Bu tarihte BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a gönderilen mektupta ABD artık hiçbir şekilde Roma

¹⁵ Forsythe, "The United States and International Criminal Justice", s. 987.

¹⁶ *Ibid.*, s. 988.

Statüsü'ne taraf olma niyetinin olmadığını ilan etmiştir. Silahların Kontrolü ve Uluslararası Güvenlikten Sorumlu Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı John R. Bolton imzalı mektup şöyle diyordu:

Sayın Genel Sekreter,

Bu mektup, 17 Temmuz 1998 tarihinde kabul edilen Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü ile bağlantılı olarak, Birleşik Devletler'in Statüye taraf olmaya niyeti olmadığını bildirir. Buna uygun olarak, Birleşik Devletler'in 31 Aralık 2000 tarihli imzasından doğan yükümlülükleri artık yoktur. Birleşik Devletler, bu mektupta belirtildiği şekliyle, Statüye taraf olmama niyetinin, bu Statü ile ilgili depozitörün Statü listesinde de belirtilmesini talep etmektedir.¹⁷

ABD'nin Statüden imzasını çekmesi, oldukça popüler hale gelen bir terimin, "imzayı-geri-alma" (unsigned), doğmasına neden olmuştur. Roma Statüsündeki Amerikan imzasına dahi tahammül edemeyen Bush yönetimi, özellikle uluslararası hukuk uzmanları arasında meşruiyeti ile ilgili ciddi bir tartışma başlatan bir adım atmaktan çekinmemiştir.

Statüyü onaylamadığı sürece anlaşma hükümleri ile yükümlü olmayacak olan ABD'nin bu tartışmaya sebep olan tavrının nedeni doğal olarak merak konusu olmuştur. Diğer bir deyişle, ABD Roma Anlaşması'na imzacı bir devlet olarak kalsaydı dahi herhangi bir yükümlülük altına girmeyecekken, Bush yönetimi neden Statüyü sadece onaylamamakla yetinmeyip anlaşmadan tamamen çekilmişti? Bu yöndeki bir soruya Savaş Suçları Sorunlarından Sorumlu Büyükelçi Pierre-Richard Prosper, Kofi Annan'a mektubun gönderildiği gün (6 Mayıs 2002) düzenlenen bir basın toplantısında şöyle cevap veriyordu:

Bugün yaptığımız şey, Statünün depozitörü olarak Birleşmiş Milletler'e niyetimizi net bir şekilde iletmek olmuştur. Anlaşma hukukuna göre, bir devlet imzacı iken, o devlet, anlaşmanın amaç ve mahiyetine zarar verecek şekilde tasarlanmış eylemlerde bulunmayacağı garantisini vermiş olmaktadır. Esneklik kazanabilmek için –sadece çıkarlarımızı korumak için değil ayrıca alternatif adli mekanizmalar arayışına girebilmek için- bu anlaşmaya taraf olmayacağımızı ve dolayısıyla UCM anlaşmasının amaç ve mahiyetinden farklı olabilecek yaklaşımlar sergileyebileceğimizi net bir şekilde ifade etmeye karar verdik.¹⁸

ABD'nin bu tutumu hem politika hem de hukuk çevrelerinde tartışılmış ve genellikle de ABD eleştirilmiştir. ABD'nin Statüden imzasını çekmesi genelde

¹⁷ "International Criminal Court: Letter to UN Secretary General Kofi Annan", 6 Mayıs 2002, <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2002/9968.htm>. Erişim 13.03.2005.

¹⁸ Büyükelçi Pierre-Richard Prosper'ın basın toplantısının metni, Foreign Pres Center, Washington, DC, 6 Mayıs 2002, <http://fpc.state.gov/9965.htm>. Erişim 14.03.2005.

uluslararası hukuka aykırı görülmüştür. Bu çerçevede, Amerikan tutumunun Viyana Sözleşmeler Hukuku Sözleşmesi'nin 18. maddesine aykırı olduğu sıklıkla dile getirilen bir eleştiri olmuştur.

Ancak Amerikan tutumunun uluslararası hukuk kurallarına aykırı olmadığı görüşü de dile getirilmiştir. Uluslararası Hukuk Profesörü Curtis A. Bradley'ye göre ABD'nin Statüden çekilmesi uluslararası hukuka aykırı değildi. Çünkü, öncelikle, uluslararası hukukta bir anlaşmaya imzacı bir devletin aynı anlaşmaya taraf olmasını zorunlu kılan herhangi bir kural yoktur. Ayrıca Roma Statüsü'nün 125. maddesi de Statü'nün imzacı devletlerin onayına tabi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Son olarak da, asıl tartışma konusu olan Viyana Sözleşmesi'nin 18. maddesi de, Bradley'ye göre ABD tarafından ihlal edilmiş değildi. Çünkü Viyana Sözleşmesi'nin 18. maddesi, bir devletin, bir anlaşmayı imzaladıktan sonra, anlaşmanın amacıyla bağdaşmayacak eylemlerden kaçınmakla yükümlü olduğunu ifade etmekle birlikte bu yükümlülüğün, ilgili devletin anlaşmaya taraf olmayacağına dair niyetini açık bir şekilde ortaya koyana kadar süreceğine hükmetmektedir.¹⁹

ABD'nin imzasını geri çekmesi uluslararası hukuka uygun olsa bile bütün uluslararası toplumu karşısına almak pahasına attığı bu adım politik açıdan oldukça ilginç ve tartışmaya açıktır. Ancak Bush yönetiminin kararı ne kadar tartışmalı olursa olsun, ABD kendini daha serbest hissetmiş ve sonraki adımlarını da buna uygun olarak atmıştır.

ABD Roma Statüsü'nden çekilmekle yetinmemiş ve BM Güvenlik Konseyi'nde de UCM'ye karşı önlemler almaya çalışmıştır. Temmuz 2002'de, UCM'nin yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra ABD, Güvenlik Konseyi, hükümetleri Roma Statüsü'nü imzalamayan ve BM barış operasyonlarında görev alan bütün personelin UCM'nin hukuki eylemlerinden sürekli olarak muafiyetine izin vermedikçe gelecekteki bütün barış operasyonlarını veto etmekle tehdit ederek Güvenlik Konseyi'nde bir mücadele başlattı. Beklediğinden çok daha güçlü bir muhalefetle karşılaşınca da ABD yenilenme olanağı bulunan bir yıllık bir bağıklığa razı olmak zorunda kalmıştır.²⁰

ASPA (*American Servicemembers' Protection Act- Amerikan Görevlilerini Koruma Kanunu*)

ABD'de her iki büyük parti de UCM'ye karşı çıkmıştır. 2001 Sonbaharında Kongre, her iki partinin de güçlü desteğiyle, birkaç federal birimin bütçesi ile ilgili kanuna "Craig Değişikliği"ni (Craig Amendment) eklemiştir. Bu önlem, federal birimlere ayrılan fonların UCM ve Hazırlık Komisyonu'nu desteklemek

19 Curtis A. Bradley, "U.S. Announces Intent Not to Ratify International Criminal Court Treaty", *ASIL Insight*, No. 87, Mayıs 2002, <http://www.asil.org/insights/insigh87.htm>. Erişim 14.03.2005.

20 Mayerfeld, "Who Shall be Judge?: The United States, the International Criminal Court, and the Global Enforcement of Human Rights", s. 95.

veya onlarla işbirliği yapmak için kullanılmasını yasaklıyordu. Yaklaşık aynı zamanlarda gündeme gelen ASPA konusunda da her iki parti yine aynı tavrı takınmıştır.²¹

Bush yönetiminin UCM'ye karşı attığı en somut adımlardan birisi de ASPA'dır.²² Kanun, ABD'nin UCM ile işbirliğini ve ABD'nin UCM'ye mali yardımını yasaklamaktadır. Kanunun UCM ile işbirliğini yasaklayan 4. Bölümünde "Birleşik Devletler Hükümeti'nin veya herhangi bir eyaletin ya da yerel bir hükümetin, herhangi bir mahkeme de dahil hiçbir birimi Uluslararası Ceza Mahkemesi ile işbirliği yapamaz" demektedir. Aynı bölümün bir başka maddesi de hiçbir hükümet biriminin UCM'ye finansal destek sağlayamayacağını ifade etmektedir. ASPA'nın 6. Bölümü de ulusal güvenlik ile ilgili bazı bilgilerin doğrudan veya dolaylı bir şekilde UCM'ye transfer edilmesini yasaklamaktadır.²³

Bunun uygulamadaki ilk yansıması Amerikan yetkililerinin bilgi, belge ve ifade ile ilgili olarak Mahkeme savcısına herhangi bir yardım sağlamamakta kararlı olduklarını açıklamaları oldu. Büyükelçi Prosper, daha önce sözü geçen 6 Mayıs 2002'deki basın toplantısında konu ile ilgili olarak şöyle diyordu:

UCM, Birleşik Devletler hükümetinden herhangi bir destek ve işbirliği beklememelidir. Eğer UCM Savcısı bir kişiye karşı bir dava inşa etmek isterse, savcı bunu kendi çabasıyla yapmak zorunda olup ABD enformasyon ve işbirliğine dayanmamalı ve güvenmemelidir. Kendimizi süreçten soyutlamış bulunuyoruz ve bu çerçevede katkı yapmaya hiç niyetimiz yoktur.²⁴

Ancak Kanun, ABD'nin UCM ile işbirliğini yasaklamakla yetinmiyor. Kanunun 7. Bölümünde ABD'nin UCM'ye taraf ülkelere askeri yardımını da yasaklıyor. Bölümün (a) bendinde, UCM'ye taraf bir ülke hükümetine ABD'nin hiçbir askeri yardım sağlayamayacağı ifade edilmektedir. Ancak ABD Başkanı bu yasağı iki şekilde kaldırabilir:

1. Her biri bir yılı aşmayacak bir veya iki dönem için Başkan bu yasağın Amerikan ulusal çıkarları için uygun olmadığına, dolayısıyla bu yasağın geçici olarak kaldırılmasına karar verebilir,
2. UCM'ye taraf ülke ABD ile, bu ülkedeki Amerikan personeline karşı UCM'nin harekete geçmesini önleyeceğine dair ikili anlaşmaya girerse Başkan bu yasağı sürekli olarak kaldırabilir.

²¹ Forsythe, "The United States and International Criminal Justice", s. 987.

²² American Servicemembers' Protection Act of 2002, Pub. L. No. 107-206, §§ 2001-2008 (2002).

²³ ASPA hakkında daha detaylı bilgi ve UCM'ye karşı bir önlem olarak etkisizliğinin bir tartışması için bakınız, Sasha Markovic, "The Modern Version of Shot Heard Round The World: America's Flawed Revolution Against the International Criminal Court and the Rest of the World," *Cleveland State Law Journal*, Cilt 51, No. 2, 2004, ss. 269-281.

²⁴ Büyükelçi Pierre-Richard Prosper'ın basın toplantısının metni, Foreign Pres Center, Washington, DC, 6 Mayıs 2002, <http://fpc.state.gov/9965.htm>. Erişim 14.03.2005.

Görüldüğü gibi, Kanun, UCM'ye taraf ülkelere, ikili anlaşmaya girmediği takdirde Başkana geniş bir yetki vermiştir. Yani ASPA'nın çok açık olan hükümleri dışında aslında ABD Başkanı'nın bu yasayı yorumlama ve uygulamada çok geniş bir hareket alanı vardır.²⁵

Kanunun verdiği yetkiyle geniş bir hareket alanı elde eden Bush yönetimi, UCM'ye taraf ülkelerle ikili anlaşmalar imzalamak için harekete geçti. Bu çerçevede, BM Genel Sekreteri'ne ABD'nin Roma Statüsü'nden çekildiğini bildiren John R. Bolton imzalı mektubun gönderildiği gün (meşhur 6 Mayıs 2002), Amerikan hükümeti Mariso Lino'yu, ABD görevlilerini Mahkemeye teslim etmelerini önlemek için bir dizi ülkeyle ikili anlaşmalar müzakere etmek üzere görevlendirdiğini açıkladı.²⁶

ABD'nin ikili anlaşmalar imzalama girişimleri bazı ülkeler üzerinde –özellikle de ekonomik açıdan istikrarsız ve Amerikan yardımına bağımlı ülkelerde- etkili olurken, genel olarak bir dirençle karşılaştı.²⁷ Özellikle Avrupa ülkelerinin büyük bir çoğunluğu Amerikan taleplerine olumsuz yanıt verdi. AB'nin, üye ülkeleri ABD ile ikili anlaşmalar konusunda serbest bırakmasının ardından ABD, AB ülkeleri ile de ikili anlaşmalar akdetme girişimlerinde bulunmuş, ancak hiçbir AB ülkesi Amerikan taleplerine olumlu yanıt vermemiştir.

ABD'nin İngiltere, Fransa ve Almanya da dahil olmak üzere anahtar niteliğindeki Avrupalı müttefikleri, ABD'nin çabalarına, Statüyü etkisizleştirdiği gerekçesiyle karşı çıkmışlardır.²⁸ Sadece AB ülkeleri değil, AB'ye aday ülkeler de ABD ile BIA (Bilateral Immunity Agreement- İkili Bağışıklık Anlaşması) imzalamaktan kaçınmıştır.²⁹

ABD'nin ikili anlaşmalar konusundaki girişimlerinin ardından Kongre'de ASPA'ya eklenen bir maddeye göre, UCM'ye taraf olduğu halde ABD ile ikili bağışıklık anlaşmasına girmeyen hükümetlere yapılacak 2,52 milyar dolarlık ekonomik yardım 2005 bütçesinden çıkarılıyordu.³⁰

²⁵ Lawyers Committee for Human Rights, *In the National Interest, 2001: Human Rights Policies for the Bush Administration* (New York: Lawyers Committee for Human Rights, 2001), s. 87.

²⁶ <http://www.crimesofwar.org/onnews/news-us-icc.html>. Erişim 18.03.2005.

²⁷ İkili Anlaşmaların başarı şansının bir tartışması için bakınız, Jeffrey S. Dietz, “Protecting the Protectors: Can the United States Successfully Exempt US Persons from the International Criminal Court with US Article 98 Agreements?” *Houston Journal of International Law*, Cilt 27, No. 1, 2004, ss. 137-180.

²⁸ Colum Lynch, “Congress Seeks to Curb International Court”, *Washington Post*, 26 Kasım 2004.

²⁹ ABD'nin ikili bağışıklık anlaşması imzalama çağrısı yaptığı ülkelerin çağrıya olumlu vermemelerinin bir nedeni de böylesi bir anlaşmanın Roma Statüsü ile çelişme ihtimalidir. Statüye taraf olan ülkelerin bir kısmı bu gerekçe ile ABD'nin çağrısına olumsuz yanıt vermiştir. ABD'nin önerdiği ikili anlaşmaların Roma Statüsü'ne uygunluğunun tartışması için bakınız, Eric M. Meyer, “Compatibility of the Rome Statute of the International Criminal Court with the U.S. Bilateral Immunity Agreements Included in the American Servicemembers' Protection Act,” *Oklahoma Law Review*, Cilt 58, No. 1, 2005, ss. 97-133.

³⁰ *Ibid.*

ASPА hükümlerine göre ABD ile ikili anlaşma akdetmeyi reddeden AB aday ülkesi Hırvatistan 5,8 milyon dolar, Tanzanya ise 500 bin dolar kaybediyordu. Yine Güney Afrika 500 bin dolar, Benin ve Mali de 250 bin doları ABD ile anlaşmaya girmedikleri için alamıyorlardı. Uyuşturucu ile mücadelede ABD ile yakın bir ittifak ilişkisi içinde olan Ekvator ise aynı gerekçe ile 15,7 milyon dolar kaybediyordu.³¹

Ancak ASPA'nın en önemli bölümü, kanunun "Lahey'i İşgal Kanunu" olarak ün yapmasına neden olan 8. Bölümüdür. Bu bölümde, UCM tarafından veya UCM adına tutuklu olarak tutulan ABD Silahlı Kuvvetler üyeleri ile diğer bazı kişilerin kurtarılması yetkisi düzenlenmektedir. Buna göre, ABD Başkanı, UCM tarafından veya UCM adına, kendi rızası olmadan tutuklanan veya hapse atılan aşağıdaki gruplara ait herhangi bir kimseyi kurtarmak için gerekli olan her yolu kullanmaya yetkilidir. Bu yetki, şu kişileri kapsamaktadır:

1. Birleşik Devletler vatandaşları
2. Müttefik ülkelerin vatandaşları
3. ABD veya müttefik bir ülke adına resmi bir faaliyette iken yakalanan veya hapsedilen kişiler.

Kanun, Başkana tanınan yetkinin ayrıntılarına girmemekte, sadece rüşvet ve benzeri teşviklerin kullanılamayacağını ifade etmektedir. Buna göre Kanun, ABD Başkanına, sözü geçen kişileri kurtarmak için askeri önlemler alması, dahası bu kişilerin bulunduğu ülkelere askeri müdahalede bulunması için geniş bir yetki vermektedir.

Uluslararası politik ilişkiler açısından bakıldığında pek ihtimal dahilinde olmasa da ASPA ABD Başkanına, gerekli gördüğü taktirde, başta UCM'nin merkezi Hollanda'nın Lahey kenti olmak üzere dünyada herhangi bir yere askeri operasyon düzenleme yetkisi verdiği için Kanun daha çok "Lahey'i İşgal Kanunu" (The Hague Invasion Act) olarak bilinmektedir.

Lahey'i İşgal Kanunu, kaçınılmaz bir şekilde ABD'nin tüm dünyadaki, özellikle de Avrupa'daki imajını çok olumsuz etkilemiştir. Sadece geniş halk kitleleri değil, aynı zamanda resmi kurumlar da Kanundan duydukları rahatsızlık ve öfkeyi yansıtmışlardır. Kanun, Hollanda Parlamentosu'nda kızgınlıklarını ifade eden parlamenterlerin tartışmalarına neden olmuştur. Yine medya kanunu alaya alan ifadeler kullanmış, hatta Delta Force'un Hollanda hapishanelerine sorti yaptıkları karikatürler gazeteleri süslemiştir.³²

³¹ Letta Tayler, "Bush Administration Suspends Aid to Nations That Refuse to Shield Americans from War-Crimes Court", *Newsday*, 17 Ekim 2004.

³² Anne-Marie Slaughter, "The Partial Rule of Law: America's Opposition to the ICC is Self-defeating and Hypocritical", *American Prospect*, 2 Ekim 2004.

Lahey'i İşgal Kanunu sadece ABD dışında değil ABD içinde de şiddetle eleştirilmiştir. Uluslararası hukuk profesörü Mutua'ya göre ASPA, ABD'nin UCM'ye açıkça savaş ilan ettiğini sembolize etmektedir.³³ Yine Princeton Üniversitesi Uluslararası ilişkiler profesörü Anne-Marie Slaughter ASPA'yı, Amerikan ikiyüzlülüğünün somut bir kanıtı olarak nitelendirmektedir. Bir taraftan insan hakları şampiyonluğu yaparken diğer taraftan böyle bir kanunla insan haklarını ihlal edenleri koruyacağını deklare eden ABD böylece insan hakları konusundaki ikiyüzlülüğünü ortaya koyuyordu.³⁴

Ancak bütün tepki ve eleştirilere rağmen ne Kongre ne de Bush yönetimi geri adım atmamıştır. Bütün uluslararası toplumu karşısına alma pahasına böylesi sert bir adım atmasının ABD açısından çok önemli nedenleri olmalıdır. Şimdi de ABD'nin UCM'ye niçin bu kadar şiddetle karşı çıktığına bakalım.

ABD UCM'ye Neden Karşı?

Aslında ABD'de UCM'ye karşı topyekun bir muhalefetin olduğunu söylemek biraz abartılı olur. Özellikle sivil toplum örgütleri ve akademik çevreler ile birlikte geniş halk kitlelerinin UCM'ye karşı herhangi bir muhalefeti yok. Hatta hükümet dışı örgütler (NGO) UCM'yi hararetle destekliyorlar. Ancak muhalefet kendini, özellikle resmi kurumlarda gösteriyor. Fakat resmi çevrelerde bile bir fikir birliğinden söz etmek mümkün değil.

Kimi resmi görevliler Mahkemeye güvenebileceğini, çünkü Roma Statüsü'nün çok dikkatli bir biçimde hazırlandığını ve genel itibariyle ulus-devletin egemenliğine zarar verecek unsurlar barındırmadığını ileri sürerken, karşı olanlar da sonuçta UCM'deki yargıçların ve savcının kendileri hakkında Amerikalıların çok fazla şey bilmediği kimseler olduğu gerçeği üzerinde duruyorlar.³⁵ Buna göre, ABD ile ilgili hiçbir sorun "yabancılar"ın inisiyatifine bırakılmamalıydı. Muhafifler, bu çerçevede Uluslararası Adalet Divanı'nın *Nikaragua* davasında ABD aleyhinde karar verdiğini ve dolayısıyla ABD'nin yine bir uluslararası mahkeme olan UCM'ye güvenemeyeceğini iddia etmektedirler.³⁶

UCM konusundaki ABD muhalefetinin temel sebeplerinden birisi, daha önce de belirtildiği gibi, uluslararası kurumlara karşı özellikle Kongre'de kendini gösteren güvensizliktir. Ancak gerek ABD yönetimi gerekse diğer siyasal veya askeri birimler bunu açıkça ifade etmemişlerdir. Amerikalılar, daha çok UCM ile ilgili

³³ Mutua, "America and the International Criminal Court".

³⁴ Slaughter, "The Partial Rule of Law: America's Opposition to the ICC is Self-defeating and Hypocritical".

³⁵ ABD'nin, UCM'nin ulus-devlet egemenliğine etkisi ile ilgili kaygılarının bir tartışması için bakınız, Douglas E. Edlin, "The Anxiety of Sovereignty: Britain, the United States and the International Criminal Court," *Boston College International and Comparative Law Review*, Cilt 29, No. 1, 2006, ss. 1-22.

³⁶ Ratner, "The International Criminal Court and the Limits of Global Judicialization", s. 451.

teknik konulara işaret etmiş ve nispeten detay sayılabilecek noktalar üzerinde genel bir muhalefet politikası inşa etmişlerdir.³⁷

Forsythe'ye göre, ABD'nin UCM ile ilgili üç temel endişesi olmuştur. İlk endişe, Roma Statüsü'nün 12. maddesi ile ilgilidir. Bu madde, Statü'nün kapsamındaki bir suçu işlediği düşünülen kişi, şayet Statüye taraf bir devletin ülkesinde ise bu kişinin UCM'nin yargı yetkisinde olduğunu ifade etmektedir. Daha somut bir biçimde ifade edilecek olursa, örneğin bir Amerikan askeri UCM'ye taraf bir ülkede bulunuyor ve soykırım, insanlığa karşı suç ve savaş suçlarından biri veya birkaçından sorumlu olduğu düşünülüyorsa, ABD Statüye taraf olmamasına rağmen, söz konusu Amerikan askeri UCM'nin yargı yetkisi ve sahası dahilindedir. ABD, anlaşmaların ancak ilgili anlaşma ile bağitlanmayı kabul edenler üzerinde bağlayıcı olduğunu ileri sürerek buna karşı çıkmaktadır.

İkinci temel endişe ise UCM'nin bağımsız savcısı ile ilgilidir. ABD, üç yargıçlı bir kurulun onayıyla harekete geçme yetkisine sahip olan bağımsız bir savcının ABD personeline karşı soruşturma başlatması ihtimaline karşı çıkmaktadır. ABD, kendisinin veto hakkına sahip olduğu Güvenlik Konseyi'nin soruşturma açma ve suçlamada bulunmada tek yetkili olmasında ısrar etmektedir. ABD'nin bağımsız savcıdan endişe etmesinin gereksiz olduğu telkin ve iddialarına rağmen Amerikalılar "sorumsuz" bir savcı ve yargıç kurulunun ABD personeline karşı harekete geçebileceğinin ihtimal dahilinde olduğunda ısrar etmektedirler.

Forsythe'ye göre, ABD'nin UCM ile ilgili diğer önemli endişesi, UCM'nin herhangi bir hükümete veya resmi otoriteye karşı hiçbir sorumluluğunun olmamasıdır. Bu durumda UCM'de, ABD'ye göre, bir "demokratik eksiklik" (democratic deficit) problemi vardır. Bu iddiaya göre, UCM, örneğin Amerikan Yüksek Mahkemesi'nin aksine, daha geniş bir demokratik siyasal sistemin içinde değildir. Bu nedenle UCM sadece dar ve teknik değil, aynı zamanda çok geniş kapsamlı kararlar verecektir. UCM üzerinde hiçbir kontrol olmadığı gibi, Mahkeme hiçbir siyasal organa karşı da hesap vermek durumunda değildir.³⁸

ABD'nin bu temel endişelerine bir tane daha eklenebilir. Mayerfeld'e göre, UCM'nin kapsamında yer alan "aggression" (saldırı) suçu ile ilgili ayrıntılar da ABD'yi rahatsız ediyor. Halen "aggression" suçunun Roma Statüsü'ne göre bir tanımı yok. Her ne kadar bu suç henüz tanımlanmış değilse ve gelecekteki olası bir tanım üzerinde taraf devletlerin 7/8'inin karar kılması gerekiyorsa da "aggression" suçunun kovuşturabilir suçlar kapsamına alınması ABD hükümetinin rahatsızlıklarından birisidir. Özetle, ABD "aggression"ın suç kapsamına alınmasına şiddetle karşı çıkmaktadır.³⁹

³⁷ ABD'nin UCM'ye itiraz ettiği temel noktalar ve bu itirazların detaylı bir incelemesi için bakınız, John Seguin, "Denouncing the International Criminal Court: An Examination of US Objections to the Rome Statute," *Boston University International Law Journal*, Cilt 18, No. 1, 2000, ss. 85-109.

³⁸ Forsythe, "The United States and International Criminal Justice", ss. 982-986.

³⁹ Mayerfeld, "Who Shall be Judge?: The United States, the International Criminal Court, and the Global

Yukarıda sözü edilen endişeler, aslında ABD’de farklı birimlerce fakat aynı tonda defalarca dile getirilmiştir. Örneğin yönetimin itirazını sembolize etmesi bakımından Savunma Bakanı Donald Rumsfeld’in bu konuda söyledikleri oldukça önemlidir. 6 Mayıs 2002 tarihindeki (meşhur) basın açıklamasında Rumsfeld yönetimin UCM’ye çok ciddi itirazlarının olduğunu ifade etmiştir. Bu itirazların arasında Mahkeme savcısı ve yargıçlarının yetkilerinin yeterince kontrol edilmediği, BM Güvenlik Konseyi’nin uluslararası ceza kovuşturmalarındaki otoritesinin iyice sulandırıldığı ve Amerikan resmi görevlilerinin siyasi amaçlı kovuşturulmalarını önleyecek herhangi bir mekanizmanın UCM’de olmaması öne çıkıyordu.⁴⁰

Yine yönetimin UCM’ye muhalefetini ifade eden Marc Grossman’a göre, Roma Statüsü, UCM Savcısı ve yargıçlarının ellerine ciddi anlamda kontrolsüz yetki vermekte ve tartışma, politize olması olası kovuşturma ve karışıklığın kapılarını açmaktadır.⁴¹

ABD’nin Roma Statüsü’nden çekildiğini Kofi Annan’a bildiren mektubu imzalayan John R. Bolton ise UCM’ye Amerikan muhalefetini şöyle dile getirmiştir:

Statünün adil bir okuması, objektif bir gözlemciyi, Birleşik Devletler’in İkinci Dünya Savaşı’nda Almanya ve Japonya’yı havadan bombaladığı için suçlu olup olmadığı sorusuna cevap veremez hale getirecektir. Hatta Statü dilinin doğrudan bir okuması, muhtemelen Mahkemenin Birleşik Devletler’i suçlu bulacağını gösterecektir. Öyle görünüyor ki, bu hükümler Birleşik Devletler’in Hiroşima ve Nagazaki’ye atom bombası atmaktan dolayı bir savaş suçu işlediğine işaret edecektir. Bu kabul ve tolere edilemez.⁴²

Bolton’ın ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, ABD’nin temel endişelerinden birisi de savaş suçları konusundadır. Nitekim UCM’nin yetki sahasındaki suçlar arasında ABD’lileri en çok endişelendiren savaş suçlarıdır. Amerikalı müzakereler Roma Konferansı’nda savaş suçları tanımı için yüksek bir eşiğin kabul edilmesini sağladılarsa da savaş suçlarının kapsam dışında bırakılmasını “başaramadılar”. Bu çerçevede, Chris Smith’in söyledikleri, ABD’nin savaş suçları ile ilgili endişelerini teyit eder niteliktedir. Senatör Smith, şayet UCM Statüsü 2. Dünya Savaşı’ndan önce yürürlükte olmuş olsaydı Dresden’in bombalanmasını ve Hiroşima ve Nagazaki’ye atom bombası bırakılmasını yasaklayacağını ifade ederek savaş suçlarının UCM’nin yargı yetkisine alınmasını eleştirmiştir.⁴³

Enforcement of Human Rights”, s. 105.

⁴⁰ Açıklamanın metni için bak. Amerikan Savunma Bakanlığı internet sitesi, <http://www.defenselink.mil/releases/release.aspx?releaseid=3337>, Erişim 01.09.2007.

⁴¹ <http://www.crimesofwar.org/onnews/news-us-icc.html>. Erişim 18.03.2005.

⁴² John R. Bolton, “The Risks and Weaknesses of the International Criminal Court from America’s Perspective”, *Law & Contemporary Problems*, Cilt: 64, No: 1, 2002, s. 167.

⁴³ Mayerfeld, “Who Shall be Judge?: The United States, the International Criminal Court, and the Global

Yukarıda Amerikan hükümetinin ve Amerikan yasama organlarının, yani Kongre'nin iki kanadının UCM'ye olan muhalefetinin somut örnekleri verilmiştir. UCM'ye muhalefet elbette ki bu iki birimle sınırlı değildir. ABD'de UCM'ye karşı dile getirilen güçlü muhalefet kendini ayrıca ABD Ordusu'nda da açık bir şekilde göstermektedir. Savunma Bakanlığı ile çalışma imkanı bulduğunu ifade eden uluslararası hukuk profesörü Steven R. Ratner, Pentagon'un bu konudaki hassasiyetini şöyle açıklamaktadır:

Savunma Bakanlığı, olağanüstü derecede Amerikan görevlilerinin, resmi eylemleri ile ilgili olarak yabancıların yargılamalarına maruz bırakılmalarından endişe etmektedir. Bir yabancı devletin ülkesinde bile Birleşik Devletler'in resmi eylemleri üzerindeki yargı yetkisinin azaltıldığı ve yetkinin, üs dışındaki tacizler gibi resmi olmayan eylemleri kovuşturmakla sınırlandırıldığı çok detaylı anlaşmalar yapılmıştır.⁴⁴

Yabancı bir ülkedeki Amerikan askerleri üzerinde bile o ülkenin yargı yetkisini kabullenmekte zorlanan Savunma Bakanlığı'nın UCM'ye hakim prensip ve prosedürleri kabullenmesi hiç beklenemezdi.

ABD'ye göre, UCM'deki eksiklikler evrensel olarak endişeyi gerektirecek eksikliklerdir. ABD Ordusu'nun insani müdahale amaçlı operasyonlarını azaltacağı için aslında UCM uzun dönemde insan haklarının küresel korunmasını olumsuz etkileyecektir.⁴⁵ Buna göre, UCM'nin yargı yetkisinin ABD'li askerleri de kapsayacak şekilde geniş tutulmuş olması ABD'nin uluslararası askeri operasyonlarının sayısını önemli ölçüde azaltacaktır. Dünyanın güvenliğinin büyük ölçüde ABD tarafından sağlandığı varsayımı üzerine temellendirilen bu iddiaya göre, ABD'nin operasyonlarındaki azalma, dünyayı daha istikrarsız bir hale getirecektir.

Amerikalılara göre, UCM Belçika'nın on yıl önce çıkardığı soykırım ve insanlığa karşı suçlarla ilgili kanunun neden olduğu duruma benzer bir duruma neden olacaktır. Söz konusu kanun, Belçikalı olmayanlara bile dünyanın herhangi bir yerinde işlenen soykırım ve insanlığa karşı suçlardan sorumlu olduklarını düşündükleri herhangi bir kimseye karşı Belçika Mahkemelerinde dava açmalarına izin vermektedir.⁴⁶

Belçika Mahkemelerinde bu kanun çerçevesinde hakkında, dava açılan Rumsfeld, 12 Haziran'da, ABD'nin, Belçika "Evrensel Yargı Yetkisi" Kanunu'nu kaldırmadıkça, NATO'nun Brüksel'deki yeni merkezi için daha fazla harcamanın

Enforcement of Human Rights", s. 119.

⁴⁴ Ratner, "The International Criminal Court and the Limits of Global Judicialization", s. 450.

⁴⁵ Mayerfeld, "Who Shall be Judge?: The United States, the International Criminal Court, and the Global Enforcement of Human Rights", s. 106.

⁴⁶ "America v. the Rest", Economist, 2 Temmuz 2003.

tahsis edilmesine karşı çıkacağını açıklamıştır.⁴⁷ Böylelikle ABD sadece UCM'ye değil, Amerikalıların soykırım gibi suçlardan kovuşturulmalarına olanak sağlayan herhangi bir düzenlemeye karşı olduğunu gösteriyordu.

ABD'nin UCM'ye muhalefetine genel bir tepkinin yanında, bu muhalefetin aslında yersiz ve ABD'nin ileri sürdüğü gerekçelerin temelsiz olduğunu savunan görüşlerin sayısı da oldukça fazladır. UCM'nin, Roma Statüsü'ne taraf olmasa da bir ülke vatandaşının Statüye taraf bir ülke topraklarında bulunması ve UCM kapsamındaki suçlardan birisiyle suçlanması durumunda, UCM'nin yargı yetkisine girdiğini ifade eden 12. maddesine karşı dile getirilen Amerikan muhalefeti aslında anlamsızdır. Çünkü mevcut uluslararası hukuk kurallarına göre, devletlerin kendi topraklarında işlenmiş suçları kovuşturmak gibi tartışmasız bir hakları vardır. Ayrıca geniş ölçekte kabul gören ve tanınan evrensel yargı yetkisi doktrini, devletlere, kendi topraklarında işlenmiş olsa bile savaş suçları, insanlığa karşı suç ve soykırım suçlarını kovuşturma iznini tanımaktadır. Buna göre, Roma Statüsü'nün 12. maddesine göre oldukça hassas durumda olacak olan bireyler, mevcut hukuk norm ve uygulamalarına göre zaten aynı durumda bulunmaktadırlar.⁴⁸

Ancak belirtmek gerekir ki, ABD'nin 12. madde ile ilgili itirazı, yukarıdaki iddia çerçevesinde değerlendirildiğinde yersiz görünse de aslında durum o kadar da basit değildir. Birincisi, uluslararası güç ilişkileri açısından bakıldığında herhangi bir ülkenin bir Amerikalıyı örneğin soykırım suçlaması ile yargılaması pek mümkün gözükmemektedir. Ancak UCM'nin getirdiği kolektif koruma ve garanti sistemi, bir Amerikalının yargılanması ihtimalini biraz daha artırmaktadır.⁴⁹ İkincisi, UCM'nin getirdiği en önemli yeniliklerden birisi olan bağımsız savcı ile ilgili düzenlemeler, savcının güç ve çıkar ilişkilerine değil, suça ve suçlamaya daha fazla ve daha kolay odaklanmasını sağlamaktadır.

Birçok devlet, bir dizi siyasi nedenden ötürü, devletlerin veya Güvenlik Konseyi'nin UCM'ye herhangi bir davayı kolay kolay götürmeyeceğini düşünmüştür. Dolayısıyla bu devletler, savcının soruşturma başlatacak güce ve yetkiye sahip olması gerektiği sonucuna varmıştır. Yani bağımsız bir savcı, bir ihtiyaçtan doğmuştur. Fakat halihazırdaki *ad hoc* mahkemelerde görev yapan savcıların aynı yetkiye sahip olduğu düşünülürse, UCM savcısının da böyle bir yetkiye sahip

⁴⁷ Kenneth Roth, "New Justice v. Impunity", International Herald Tribune, 18 Haziran 2003.

⁴⁸ Mayerfeld, "Who Shall be Judge?: The United States, the International Criminal Court, and the Global Enforcement of Human Rights", s. 121.

⁴⁹ ABD'nin UCM'ye muhalefettinin aslında çok da yersiz olmadığını ve UCM yargısının Amerikan askerleri için belirsiz de olsa bir risk taşıdığını ifade eden bir çalışma için bakınız, Christopher M. Van de Kieft, "Uncertain Risk: The United States Military and the International Criminal Court," *Cardozo Law Review*, Cilt 23, No. 6, 2002, ss. 2325-2374.

olmamasını savunmak anlamsızdır.⁵⁰ Bu açıdan bakıldığında ABD'nin bağımsız savcı düzenlemesine karşı olmasının aslında mantıklı olmadığı ortaya çıkar. Çünkü bilindiği kadarıyla ABD ne *ad hoc* mahkemelere ne de bu mahkemelerde görev alan savcılara karşı çıkmıştır.

Barbados ve Doğu Karayipler AB Delegasyonu Başkanı Amos Tincani'ye göre de ABD'nin "politize" olması olası bir savcıdan endişe etmesi anlamsızdır. Kıscası, haklının üstünlüğü ilkesine saygılı ve kendi vatandaşlarına işlenmiş suçlara ilişkin adımları atmaya yetenekli ülkelerin ne UCM'den ne de savcıdan korkmasına gerek yoktur. Tincani'ye göre, UCM'nin gerçek hedefi haydut rejimler veya "kaybedilmiş" devletlerde (failed states) faaliyet gösteren suçlulardır.⁵¹

Bush yönetiminin UCM'nin herhangi bir siyasal otoriteye karşı sorumlu olmadığı şeklindeki eleştirisi de doğru değildir. Hem yargıçlar hem de savcı Taraf Devletler Asamblesi'nde (The Assembly of States Parties) toplanarak seçme ve görevden alma yetkisini kullanan üye devletlere karşı sorumlu olup onlara hesap verirler. Halbuki, örneğin *ad hoc* mahkemelerin hesap verebilirliği çok daha tartışmalıdır. Bu mahkemeler, uluslararası toplumu daha fazla temsil eden çok sayıdaki devletlere değil, sadece BM Güvenlik Konseyi'ne karşı sorumludurlar. Dolayısıyla, gerçekte bu mahkemeler sadece Güvenlik Konseyi'nin daimi beş üyesine hesap vermek durumundadırlar.⁵²

Dolayısıyla, ABD'nin bu yöndeki itirazı kabul edilebilir değildir. Sadece kendilerine karşı sorumlu olan Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesine hesap veren *ad hoc* uluslararası ceza mahkemelerini savunurken yaklaşık 100 devlete –üstelik hepsi de birbirine ve UCM'ye karşı sorumlu- hesap verebilir durumdaki UCM'ye karşı çıkmak Amerikan tezlerinin aslında adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde savunulabilir olmadığını ortaya koymaktadır.

Paradoksal bir şekilde, UCM'nin aslında ABD'nin güvenlik çıkarları için gerekli ve faydalı olduğu görüşleri de dile getirilmiştir. Buna göre, ABD'nin, kendi güvenliğine aykırı olduğu gerekçesiyle UCM'ye karşı çıkmasının yersiz olması bir tarafa, ABD, kendi güvenlik ve istikrarı için UCM'ye taraf bile olmalıdır. Demokrat Parti Kongre Üyesi Dennis J. Kucinich, bu bağlamda, UCM'nin 11 Eylül türü saldırılarda rol alabileceğini ve bunun da Amerikan güvenliği için faydalı olabileceğini iddia etmektedir. Kucinich'e göre, 11 Eylül saldırıları sadece Amerikan ulusuna değil, tüm insanlığa karşı işlenmiş suçlardı. Saldırıların faileri adalet önüne çıkarılmalıdır; ancak hiçbir ulus bu işi tek başına başaramaz. Dolayısıyla UCM bütün halkların temel insan haklarını teyit edecek ve kendi terörünü üretir noktaya gelmiş bir "terörle savaş"tan (war on terror) dünyayı kurtaracak bir

⁵⁰ Nanda, "The Establishment of a Permanent International Court: Challenges Ahead", s. 425.

⁵¹ Amos Tincani, "International Criminal Court Deserves Support", Nation, 15 Kasım 2004.

⁵² Mayerfeld, "Who Shall be Judge?: The United States, the International Criminal Court, and the Global Enforcement of Human Rights", s. 125.

uluslararası adalet sisteminin işleme için işe yarar bir çerçeve sunabilir.⁵³ İlginçtir ki, Cumhuriyetçi Parti Senatörü Arlen Specter 1990 yılında Kongre’de yaptığı ve o dönemde Amerikan hedeflerine yönelik terörist saldırılara atıfta bulunduğu konuşmada, teröristleri yargılayacak bir uluslararası ceza mahkemesi olsaydı terörizm ile mücadelenin daha kolay olacağını ifade etmiştir.⁵⁴

İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch) Londra Direktörü Steve Crawshaw’a göre de UCM, ABD’nin kendi güvenliği için gerekli bir oluşumdur.⁵⁵ Yine bir sivil toplum örgütü olan İnsan Hakları İçin Hukukçular Komitesi (Lawyers Committee for Human Rights- LCHR) de politika tavsiyesinde, ABD’nin UCM’yi reddetmemesi gerektiğini belirtmiştir. Komite, raporunda UCM’nin savaş suçları için bireysel değil kolektif sorumluluk aradığını ve daha istikrarlı ve barışçıl bir uluslararası ortamın yaratılmasına katkı sağlayarak aslında ABD’nin güvenlik ile ilgili çıkarlarına da katkıda bulunacağını iddia etmektedir.⁵⁶ UCM’nin sadece güvenlik ile ilgili konularda değil, ABD’yi doğrudan ilgilendiren uyuşturucu kaçakçılığı gibi küresel sorunlarla mücadelede de etkin bir rol oynayabileceği ve Amerikan çıkarlarına hizmet edebileceği de ileri sürülmüştür.⁵⁷

Sonuç

ABD’nin UCM’ye karşı tutumunun genel anlamda olumsuz olduğu açıktır. ABD’nin 1950’lerden itibaren düzenli olarak sürdürdüğü uluslararası insan hakları rejimlerine taraf olmama eğilimi UCM ile ilgili süreçte de kendini göstermiştir. Gerek Clinton döneminde gerekse Bush döneminde ABD’nin UCM’ye karşı olumsuz bir tavır takınmasının temel nedenini bu eğilimde aramak gereklidir. ABD’nin insan hakları ile ilgili belirlediği kendi standartlarının yeterli olduğu inancı ile beslenen ve insan hakları ile ilgili kolektif girişimleri küçümseme anlamına gelen bu tavır Amerika’nın ulusal gururunun ve özellikle yasama organlarında var olan Amerikanın olağandışı olduğu ve hiçbir kalıba uymadığı düşüncesinin doğal bir sonucudur. Ne yasama organları ne de büyük ölçüde Amerikan

⁵³ Dennis Kucinich, “The US Administration and the ICC”, Common Dreams, 9 Aralık 2004.

⁵⁴ Todd M. Sailer, “The International Criminal Court: An Argument to Extend Its Jurisdiction to Terrorism and a Dismissal of US Objections,” *Temple International and Comparative Law Journal*, Cilt 13, No. 2, 1999, s. 321.

⁵⁵ Steve Crawshaw, “Why the US Needs This Court: America’s Rejection of the International Criminal Court Is a Threat to its Own Security”, Observer, 15 Haziran 2003.

⁵⁶ Lawyers Committee for Human Rights, *In the National Interest, 2001: Human Rights Policies for the Bush Administration*, ss. 72-74.

⁵⁷ Molly McConville, “A Global War on Drugs: Why The United States Should Support the Prosecution Of Drug Traffickers in the International Criminal Court,” *American Criminal Law Review*, Cilt 37, No. 1, 2000, ss. 75-102.

halkı, insan hakları ile ilgili uluslararası düzenlemelerin Amerikan dizaynından daha ileri bir noktayı ifade edebileceğine inanmamıştır. Dahası, Amerikan kurumlarında gerek çevre gerekse insan hakları rejimlerini işleten uluslararası kurumlara karşı genel bir güvensizlik hakim olmuştur. IMF, Dünya Bankası ve NATO gibi örgütlerin aksine ABD önderliğinin ve etkisinin belirgin bir şekilde kurulamayacağı bu tarz kurumlar, Amerikan çıkarlarına yardımcı birimler olarak görülmemiş, bu nedenle de insan hakları ile ilgili kurum ve düzenlemelere ihtiyatla bakılmıştır.

Ancak Amerikan kurumlarında ve Amerikan halkında var olan ve yukarıda kısaca açıklanan güvensizlik ve ihtiyat, uzunca bir süre, ABD'nin uluslararası insan hakları rejimlerinin kurulmasına engel olma veya etkinliklerini azaltma şeklinde somutlaşmamıştır. 1950–2000 arası dönemde insan hakları konularında hakim Amerikan tutumu kayıtsızlık şeklinde kendini göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, ABD, kurulan rejimlere ilgi duymamış, onlara taraf olmamış, ama söz konusu rejimlerin işlemesine de büyük ölçüde karışmamıştır. Ancak bir taraftan da dış politikasına insan hakları boyutunu eklemiş, diğer devletlerle ilişkilerinde, muhatap devletin insan hakları standartlarını gözetmesini dikkate almıştır. Burada insan hakları konusunun ABD tarafından bir dış politika aracı olarak kullanıldığını belirtmek gerekir. Yani ABD, insan haklarını bir dış politika boyutu haline getirmekle aslında insan hakları konusunu özellikle ikili ilişkilerinde, kendi çıkarları için kullanılabilir hale getirmiştir. Bu da Amerikan dış politikasının önemli başarılarından birisidir.

UCM örneği göstermiştir ki, adeta geleneksel hale gelen insan hakları rejimlerine mesafeli durma politikası ABD'nin UCM'ye muhalefesinde etkili olmuştur. Öte yandan, yine UCM örneği, dikkatle incelendiğinde, bu geleneksel tutuma aykırı dış politika davranışlarının sergilendiği bir süreç olmuştur. Clinton döneminde ABD insan hakları rejimlerine ilgisiz kalma tutumunu kısmen de olsa terk etmiş ve UCM ile ilgili sürece en azından katılmıştır. Ancak Bush'un iktidara gelmesi ile bu sefer tam tersi bir tutum sergilenmiş, ilgisizlik ve kayıtsızlık şeklindeki geleneksel tutumun yerine aktif düşmanlık politikası benimsenmiştir. Dolayısıyla ABD'nin UCM'ye muhalefeti, bir taraftan ABD'nin geleneksel tutumu ile örtüşen noktalar barındırırken, bir açıdan da bu geleneksel tutuma aykırı bir eğilimi yansıtması bakımından oldukça ilginçtir. Üstelik çok kısa bir zaman dilimi içerisinde birbirinin tam tersi sayılabilecek ve geleneksel kayıtsızlık politikasının kısmen de olsa farklı uçlarında konumlandırılacak iki ayrı politikanın izlenmiş olması, ABD'nin UCM'ye muhalefetini ilginç kılan bir başka gelişmedir.

Clinton döneminde, dönemin genel dış politika anlayışına uygun bir şekilde, ABD UCM'nin kurulması ile ilgili sürece katılmış ve birçok noktada da sürece katkıda bulunmuştur. Ancak buna rağmen, kaynağı geçmişte olan ve Amerikan

kurumlarına ve dolayısıyla da dış politikasına hakim olan insan hakları ile ilgili uluslararası düzenlemeler ve kurumlara karşı güvensizlik başta olmak üzere bir dizi nedenden ötürü ABD UCM'ye Clinton döneminde taraf olmamıştır. Buna karşın Clinton Roma Statüsü'nü imzalamış ve kendi döneminin farklılığını açıkça ortaya koymuştur. Onaya dönüşme ihtimali neredeyse imkansız olan bu imzanın sembolik öneminin yanında pratik ve teknik bir önemi de vardır. Bir defa, Clinton, Amerikan yönetiminin aslında UCM fikrine karşı olmadığını, bu nedenle de teknik sayılabilecek endişelerinin giderilmesi durumunda ABD'nin Mahkemeye taraf olmasının mümkün olabileceği mesajını vermiştir. Ayrıca Clinton, ABD'nin, çekinceleri ve endişelerine rağmen uluslararası toplumun iradesine saygılı olduğunu da ifade etmiş oluyordu. Ancak bu imzanın en önemli özelliği, ABD'yi kısmen de olsa yükümlülük altına sokmuş olmasıdır. Nitekim Clinton'dan sonra iktidara gelen Bush bu yükümlülüklerden kurtulmak için Clinton döneminde atılan imzayı geri çekmekten başka çare bulamamıştır. İmzanın önemli olmasının bir nedeni de onun, Roma Statüsü'ne imzacı olmak için belirlenen sürenin sonunda atılmış olmasında aranmalıdır. Roma Statüsü, 31 Aralık 2000 tarihine kadar imzaya olanak tanımış, bu tarihten sonra ise sadece onaya açık olacak şekilde hazırlanmıştır. Diğer bir deyişle, 31 Aralık 2000'den sonra Roma Statüsü'ne imza yolu kapanmıştır. ABD'nin, UCM'yi kuran Roma Statüsü'ne katılım (accession) yoluyla taraf olmasının mümkün olmadığını düşünen Clinton, imza için son gün olan 31 Aralık 2000 tarihinde Statüyü imzalamış, böylece ABD'nin UCM'ye taraf olması konusunda açık bir kapı bırakmıştır.

Ancak Bush dönemi, başka birçok konuda olduğu gibi, UCM ile ilgili gelişmelerde de Clinton dönemi dış politika yönelimlerinden ciddi bir kopuşu ifade etmektedir. Bush döneminde ABD'nin UCM'ye karşı tutumu sertleşmiş ve sonrasında da düşmanlığa dönüşmüştür. Bush yönetimi, geleneksel tutumun aksine, UCM'yi dikkate almış ve ona kayıtsız kalmak yerine onunla mücadele etme yolunu benimsemiştir. Bush yönetimi ve Kongre'nin her iki kanadındaki Cumhuriyetçi çoğunluk UCM'yi Amerikan çıkarları için önemli bir tehdit olarak görmüştür. Cumhuriyetçiler kadar olmasa da bu tutuma Demokratlar da katılmış, böylece UCM'ye karşı topyekûn bir mücadelenin zemini hazırlanmıştır. Kongre, Yönetime UCM ile mücadelede geniş yetkiler veren yasaları çıkarmış, yönetim de bu yasalar çerçevesinde ayrıntıları yukarıda verilen adımları atmıştır.

Ancak burada bir noktayı belirtmekte fayda var. Bush yönetimi, Roma Statüsü'nden çekilme gibi somut ve önemli bir adımı atmak için uzunca bir süre beklemiş ve ancak Mayıs 2002'de bu adımı atmıştır. Bush yönetiminin niçin bu kadar beklediği dikkate değer bir soru olmaktadır. Bunun kesin bir cevabı olmakla birlikte iki ihtimalden söz etmek mümkündür. Birincisi, bu tarihe kadar ABD, UCM üzerinde kısmi de olsa kontrol imkanı sağlayacak düzenlemeler için çaba göstermiştir. Bu çerçevede ABD'nin, BM Güvenlik Konseyi'nin daha fazla söz sahibi olmasını sağlayacak "önlemlerin" alınması için BM çerçevesinde giri-

şimlerde bulunduğunu belirtmek gerek. Ancak bu girişimler sonuç vermemiş, sonrasında da ABD daha somut adımlar atma yolunu benimsemiştir.⁵⁸ Bir başka neden olarak da 11 Eylül saldırılarını göstermek mümkün. Saldırıları sonrasında daha etkili adımlar atmak ve terörle mücadelede daha rahat hareket etmek isteğinin ABD'nin UCM ile ilişkileri tamamen koparmasına neden olduğu iddia edilebilir. Saldırıları sonrasında yapılacak olası askeri müdahalelerde sorun yaşamamak ve UCM'nin yargı yetkisine giren -başta savaş suçları olmak üzere- suçlardan Amerikan personelinin soruşturulmasının önüne geçmek için, Amerikan yönetimi UCM'ye karşı etkili bir muhalefet başlatmış olabilir. Ancak sözü geçen faktörler etkili olmuşsa da asıl sebebin Bush'un tek taraflı dış politikası olduğu açıktır.⁵⁹ Uluslararası kurum ve kuralları dışlama ve gücü merkeze alma şeklinde beliren Bush dönemi Amerikan dış politikasının, uluslararası sistemin farklı nitelikteki ve çok sayıdaki aktörü tarafından kurulan ve bu yönüyle de uluslararası toplumun iradesini yansıtan UCM'yi benimsemesi beklenemezdi.

⁵⁸ Bush'un UCM'ye yönelik politikasının başarısızlığının detayları ve tartışması için bakınız, Anne K. Heindel, "The Counterproductive Bush Administration Policy Toward the International Criminal Court," *Seattle Journal for Social Justice*, Cilt 2, No. 2, 2004, ss. 345-380.

⁵⁹ Bu konuda bakınız, Diane F. Orentlicher, "Unilateral Multilateralism: United States Policy Toward the International Criminal Court," *Cornell International Law Journal*, Cilt 26, No. 2, 2004, ss. 415-433.